

ALAKOULUN JUHLAKULTTUURI

Aliisa Saarikoski
Kandidaatintutkielma
Musiikkikasvatus
Jyväskylän yliopisto
Kevätlukukausi 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä Aliisa Saarikoski	
Työn nimi Alakoulun juhlakulttuuri	
Oppiaine Musiikkikasvatus	Työn laji kandidaatintutkielma
Aika Kevätlukukausi 2023	Sivumäärä 32
Tiivistelmä <p>Tämä kandidaatintutkielma on kirjallisuuskatsaus, jossa tarkastelen alakoulun juhlakulttuuria. Esittelen alakoulun juhlaperinteiden syntyhistoriaa. Tarkastelen, miltä perinteiset juhlat näyttävät nykyaikana, ja kartoitan niiden muutosta osana muuttuvaa yhteiskuntaa. Esittelen uudempia koulun juhlia, jotka ovat muodostuneet osaksi koulun juhlakalenteria.</p> <p>Tutkielmassani kartoitan, millaiset opetukselliset ja kasvatukselliset tavoitteet koulun juhlilla on ollut peruskoulun opetussuunnitelmissa eri vuosina ja vuosikymmeninä. Opetussuunnitelmien rinnalla tarkastelen suomalaisen yhteiskunnan ja koulujärjestelmän muutoksia tilastojen kautta. Aiheeseen liittyvän tutkimuksen pohjalta kartoitan, millä tavalla yhteiskunnallinen muutos näyttäytyy koulussa ja sen juhlissa. Pohdin myös, miltä juhlakulttuuri voi näyttää tulevaisuuden koulussa.</p> <p>Koulun juhliin vaikuttavat monet tekijät, eivätkä päätökset koulun juhlien sisällöstä ole yksiselitteisiä. Aiheen tutkiminen on silti tärkeää, jotta on mahdollista ymmärtää näitä monia muuttuvia tekijöitä koulumaailmassa. Menneisyyden ja nykyhetken tuntemus auttaa pitämään juhlakulttuurin ajantasaisena. Koulun juhlia koskevassa yhteiskunnallisessa keskustelussa, päätöksenteossa ja tutkimuksissa opettajat, tutkijat, vanhemmat, poliitikot ja päättäjät ovat saaneet äänensä kuuluville. Näen aiheen pohjalta mahdollisuuksia jatkotutkimukselle.</p> <p>Tulevaisuudessa olisi mielenkiintoista selvittää, millaisia toiveita ja odotuksia oppilailla on liittyen koulun juhliin ja juhlakulttuuriin sekä miten oppilaat ovat osallisina koulun juhlien valmistelussa.</p>	
Asiasanat – koulujuhlat, juhlakulttuuri, kulttuuriperintö, monikulttuurisuus, kulttuurikasvatus	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

Sisällysluettelo

1	Johdanto.....	1
2	Keskeiset käsitteet.....	3
2.1	Kulttuuriperintö.....	3
2.2	Monikulttuurisuus.....	4
3	Koulun juhlat ja niiden mukautuminen nykyaikaan.....	6
3.1	Itsenäisyyspäivä.....	6
3.2	Joulu.....	7
3.3	Äitiinpäivä.....	9
3.4	Kevätjuhla.....	10
3.5	Uudemmat koulun juhlat.....	11
4	Juhlakulttuurin muutos ja yhteiskunta.....	13
4.1	Uskonnollisten merkitysten muuttuminen.....	13
4.2	Monikulttuurisuuden ilmentyminen.....	16
4.3	Kulttuuriperintö osana kasvatusta ja koulun juhlia.....	20
4.4	Opettajien osaamisen muutos.....	23
5	Pohdinta.....	26
	Lähteet.....	28

1 JOHDANTO

Kandidaatintutkielmassani tutkin peruskoulun juhlakulttuuria sekä sen muutosta. Tarkastelen, millainen kulttuuriperintö koulun juhliin liittyy. Kandidaatintutkielmassani esittelen perinteisiä koulun juhlia sekä niiden mukautumista nyky-yhteiskuntaan. Tutkielmassani erittelen, miten yhteiskunnalliset, kulttuuriset ja kasvatukselliset muutokset ovat vaikuttaneet koulun juhliin. Lisäksi pohdin, miltä peruskoulun juhlien ja juhlakulttuurin tulevaisuus näyttää. Tutkielmani keskeisenä tavoitteena on selvittää, miten koulun juhlat ovat muuttuneet ja selvittää, miten yhteiskunnalliset muutokset ovat vaikuttaneet niihin.

Koulun juhlakulttuurilla on pitkä historia, joka ulottuu aikaan ennen kansakoulua. Tutkielmassani keskityn kuitenkin kansakoulussa muodostuneisiin juhlaperinteisiin ja niiden kehittymiseen nykyisessä peruskoulujärjestelmässä. Merkittävimmät yhteiskunnalliset muutokset suhteessa koulun juhlakulttuuriin ovat tapahtuneet 1980-luvun loppupuolelta nykyhetkeen. Tästä syystä rajaan opetussuunnitelmista aikaisimmaksi aineistoksi vuoden 1985 opetussuunnitelman. Rajaan aiheen tarkastelun peruskoulun vuosiluokille 1–6. Opiskelen musiikkikasvatuksen ohella myös luokanopettajaksi, mikä tukee aiheeni rajausta. Koulun juhlien taustalla on valmisteluprosessi ja sillä pedagogisia tavoitteita. Tutkielmassa keskityn kuitenkin juhlahetkiin, en niiden taustalla olevaan suunnittelu- ja harjoitteluprosessiin. Juhlahetkien osalta pohdin niiden sisältöä sekä oppilaan että opettajan näkökulmasta. Tutkin valitsemaani aihetta aiemman kirjallisuuden pohjalta. Päälähteitani ovat tieteelliset artikkelit, opetussuunnitelmat sekä tilastot.

Mielestäni musiikilla on merkittävä rooli koulun juhlissa. Useat oppilaiden esitykset sisältävät soittoa ja laulua ja monissa juhlissa myös yleisö pääsee laulamaan yhteislauluja. Useat tutkimukset osoittavat, että musiikilla on yhdistävä voima (katso esim. Saarikallio 2009, 225). Samoin koulun juhlat luovat yhteisöllisyyttä (Kallioniemi 2015, 209). Yhteiskunnan moninaistuminen on haastanut kouluja uudistamaan juhlaperinteitään luopumatta niiden yhteisöllisyydestä. Koulun juhlissa on mahdollisuus tutustua erilaisiin perinteisiin, katsomuksiin ja kulttuureihin (Kallioniemi 2015, 210). Uskon, että musiikki voi toimia myös koulun juhlissa ihmisiä yhdistävänä tekijänä.

Koulun juhlakulttuurin tutkiminen on tärkeää, sillä yhteiskunnan muutos vaikuttaa myös koulun toimintaan. Perusopetuksen opetussuunnitelmat heijastavat aina aikansa yhteiskunnallista tilannetta. Tutkimuksen avulla saadaan tietoa siitä, millaisia perinteitä koulun juhliin liittyy ja mistä ne ovat saaneet alkunsa. Juhlakulttuuria tutkimalla on mahdollista lisätä ymmärrystä juhlakulttuurin muutoksen taustalla olevista tekijöistä. Tutkimalla juhlakulttuurin ja yhteiskunnan historiaa sekä nykyhetkeä on mahdollista rakentaa uudenlaista juhlakulttuuriperinnettä kouluun. Koulun juhlien tulisi pyrkiä kunnioittamaan kulttuuriperintöä, huomioimaan moninaista kulttuuria Suomessa sekä mahdollistaa jokaiselle oppilaalle merkityksellisiä juhlaelämyksiä.

Koulun juhlien muutos on ollut esillä yhteiskunnallisessa keskustelussa viime vuosina. Tieteellistä tutkimusta juhlakulttuurin nykyisestä tilanteesta tai tulevaisuudennäkymistä on hyvin vähän. Koulun juhlakulttuurin muutokseen vaikuttavat monet tekijät. Muutos on nopeaa, joten kirjallisuus vanhenee hyvin pian julkaisemisen jälkeen. Juhlakulttuurin tutkiminen on tärkeää myös siksi, että saadaan kriittisesti tuotettua tietoa ja ymmärrystä koulun juhlakulttuurin taustoista, nykytilanteesta ja tulevaisuudennäkymistä.

2 KESKEISET KÄSITTEET

2.1 Kulttuuriperintö

Kulttuuriperinnön käsite liittyy keskeisesti koulun juhlakulttuuriin ja siihen liittyvään keskusteluun sekä tutkimukseen. Käsitteiden määrittelemisen on oleellista, jotta tutkielmani päämääriä voidaan ymmärtää paremmin. Alaluvussa 4.3 käsittelen, millä tavalla kulttuuriperintö ilmenee osana koulun juhlakulttuuria. Käsitteen määrittelyyn olen valinnut sellaisia aineistoja, jotka esittelevät kulttuuriperinnön ulottuvuutta osana koulutusta. Nämä lähteet tukevat tutkielmani aihevalintaa sekä näkökulmaa.

Unescon (2009) määritelmän mukaan kulttuuriperintö (*cultural heritage*) koostuu aineellisesta ja aineettomasta kulttuuriperinnöstä. Aineelliseen kulttuuriperintöön sisältyvät esineet, arkkitehtuuri ja paikat, jotka ovat merkityksellisiä symbolisesti, historiallisesti, tieteellisesti tai sosiaalisesti. (Unesco 2009.) Koulun juhlissa aineelliseen kulttuuriperintöön liittyvät esimerkiksi joulukuusi, kynttilät sekä Suomen lippu. Tutkielmani kannalta keskeisemmässä roolissa on kuitenkin aineeton kulttuuriperintö. Unesco (2022) määrittelee, että aineettomaan kulttuuriperintöön lukeutuvat esimerkiksi juhlatilaisuudet, esittävä taide, suullinen traditio ja rituaalit. Koulussa aineeton juhlaperintö näyttäytyy siis esimerkiksi tiettyinä lauluina, näytelminä ja runoesityksinä sekä juhliin liittyvinä käyttäytymistapoina.

Kulttuuriperinnön määritelmään liittyy myös laajempia ulottuvuuksia, kuten sen jatkuvuus ja mukautumiskyky. Unescon yleissopimuksessa aineettoman perinnön suojelemisesta (2003) esitellään laajempi määritelmä kulttuuriperinnölle. Toisen artikkelin määritelmässä kerrotaan; ”Tätä aineetonta kulttuuriperintöä, joka siirtyy sukupolvelta toiselle, yhteisöt ja ryhmät luovat jatkuvasti uudelleen suhteessa ympäristöönsä, vuorovaikutuksessa luonnon ja oman historiansa kanssa.”. (Unesco 2003.) Myös Opetushallituksen (2022a) julkaisusta ilmenee kulttuuriperinnön muuttumiskyky. Kulttuuriperintö on muuttuva prosessi, jossa säilytetään tai jätetään pois arvoja ja merkityksiä eri tavoin. (Opetushallitus 2022a.) Kulttuuriperintö voidaan siis nähdä ketjuna, joka rakentuu sukupolvien välille. Kukin sukupolvi opettaa seuraavalle sukupolvelle sen osan omasta kulttuuristaan, jonka kokee tärkeäksi ja merkittäväksi. Tämän jälkeen uusi sukupolvi valikoi sekä vanhasta kulttuuriperinnöstä että uudesta kulttuurista itselleen tärkeät osat ja opettaa ne eteenpäin tuleville sukupolville.

Voidaan huomata, että kulttuuriperintö on jatkuvasti muuttuva, sekä alueellisesti, yhteisöllisesti että yhteiskunnallisesti määrittävä elementti osana kouluja ja yhteiskuntaa. Kulttuuriperinnön tuntemus on tärkeässä roolissa erityisesti koulussa. Lapset viettävät suuren osan ajastaan koulussa, ja sillä on merkittävä rooli lasten ja nuorten kasvuun ja kehitykseen. Koululla ja opettajilla on suuri vastuu kulttuuriperinnön lujittajana sekä kehittäjänä (Opetushallitus 2022a). Yksittäinen koulu ja opettaja voivat vaikuttaa siihen, millä tavalla juuri kyseisessä kouluyhteisössä ylläpidetään ja kehitetään kulttuuriperintöä.

2.2 Monikulttuurisuus

Monikulttuurisuudella on useita erilaisia määritelmiä, jotka selittyvät termin monikäyttöisyydellä. Alaluvussa 4.2 pohdin, millä tavalla monikulttuurisuus ilmenee koulun juhlissa. Tässä luvussa avaan niitä monikulttuurisuuden määritelmiä, jotka tukevat nykyisen Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (POPS 2014) käsitystä monikulttuurisuudesta ja tasa-arvosta.

Vitikaisen (2014) esittelemän, kuvailevan määritelmän mukaan monikulttuurisuus tarkoittaa vallitsevan yhteiskunnan kulttuurista monimuotoisuutta. Kuvaileva määritelmä ei kuitenkaan kerro suhtautumisesta muihin kulttuureihin. (Vitikainen 2014.) Westerlund (2009) toteaa, että oman kulttuurin käyttäytymismalleja pidetään usein muiden kulttuurien käyttäytymismalleja oikeaoppisempina tai arvokkaampina. Sen vuoksi monikulttuurisuuden laajempi määrittely on tarpeellista. (Westerlund 2009, 315.) Laajempi määritelmä tukee myös monikulttuurisuus-termin kehittämisen alkuperäistä syytä. Pyrkimys tasa-arvoon toimii useiden monikulttuurisuuden määritelmien sekä tutkimusten perustana. Monien monikulttuuristen suuntausten taustalla on ollut usein kysymys siitä, miten ”me” suhtaudumme ”toisiin” ja millaiset mahdollisuudet jokaisella on yhteiskunnassa (Westerlund 2009, 314).

Monikulttuurisuuden tasa-arvoon pyrkivä tavoite ilmenee myös koulutuksen päämäärissä. Yhdistyneiden Kansakuntien (YK 2019) ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus esittää opetuksen tavoitteeksi suvaitsevaisuuden, ymmärryksen ja ystävyyden edistämisen kansakuntien sekä rotu- ja uskontoryhmien välillä. Myös perusopetuksen opetussuunnitelman (POPS 2014) arvoperustana toimii pyrkimys tasa-arvoon. Opetuksen tulee olla uskonnollisesti,

katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitoutumatonta, ja edistää oppilaiden kiinnostusta eri kulttuureja kohtaan. (POPS 2014, 16.) Westerlund (2009) pohtii, että musiikkikasvatusta tulisi laajentaa suomalaisten perinteiden lisäksi käsittelemään useita musiikkiperinteitä. Tällä tavoin koululaiset tulisivat osallisemmiksi globaalista kulttuurista ja voisivat hyväksyä paremmin erilaiset musiikkikulttuurit. (Westerlund 2009, 314.)

Kulttuuriperinnön ja monikulttuurisuuden välillä on yhteys. Unescon (2022) mukaan eri yhteisöjen aineettoman kulttuuriperinnön tuntemus edistää kulttuurien välistä dialogia ja lisää moninaisuuden kunnioitusta. Kulttuuriperintö näyttäytyy työkaluna monikulttuurisuuden edistämiseksi. Myös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (POPS 2014, 16) asettaa kulttuuriperinnön tuntemuksen monikulttuurisen kasvatuksen tavoitteeksi.

Monikulttuurisuus ja kulttuuriperintö ovat luonteeltaan samankaltaisia termejä, sillä ne voidaan määritellä kuvailevasti tai niihin voidaan liittää käsitys pysyvyyden ja muuttumisen tasapainosta sekä moninaisten kulttuurien hyväksymisestä. Normatiivisen määritelmän mukaan monikulttuurisuuden käsitteeseen liittyy ajatus, jonka mukaan kulttuurinen monimuotoisuus on hyväksyttävää ja arvostusta vaativaa (Vitikainen 2014). Monikulttuurisuus sisältää käsityksen siitä, että pysyvien kulttuuristen identiteettien sijaan hyväksymme niiden muutoksen ja uusien kulttuuristen identiteettien syntyminen (Westerlund 2009, 313).

3 KOULUN JUHLAT JA NIIDEN MUKAUTUMINEN NYKYAIKAAN

3.1 Itsenäisyyspäivä

Valtioneuvoston vuonna 1919 määräämän asetuksen mukaan Suomen itsenäisyyspäivänä 6.12. koulujen tulee pitää vapaapäivä (Karjalainen, Korhonen & Lehtonen 1989, 217). Suomen itsenäisyyttä on juhlistettu kouluissa joko ennen oikeaa itsenäisyyspäivää tai sen jälkeen. Arvaja ja Lairio (2005) kertovat, että itsenäisyyspäivän juhlintaan kuuluvat Sibeliuksen ja muu suomalainen taidemusiikki, isänmaalliset runot, sota-ajan muistelu sekä juhlava ja kunnioittava suhtautuminen isänmaahan. Myös lippuairuet ja Suomen lipun nosto salkoon kuuluvat itsenäisyyspäivän viettoon koulussa. (Arvaja & Lairio 2005, 35–40.) Itsenäisyyspäivää voidaan viettää koko koulun yhteisessä ohjelmallisessa juhlatilaisuudessa tai muulla tavalla.

Itsenäisyyspäivä on hyvin lähellä joulua ja koulujen kuusijuhlia. Se haastaa kehittämään koulun juhlaperinteitä. Aalto (2011, 265) kertoo, että korkeakouluissa järjestetään itsenäisyyspäiväntansseja, joita kutsutaan myös ”varjolinna-juhliksi”. Myös kouluissa vietetään samankaltaisia juhlavastaanottoja. Juhlan aluksi jokainen vieras kättelee ”presidenttiparia”, jona voivat esiintyä esimerkiksi rehtorit, opettajat tai oppilaat (Arvaja & Lairio 2005, 35). Koulujen lisäksi myös muut toimijat ovat järjestäneet lapsille itsenäisyyspäivän vastaanottoja. Valtioneuvoston (2022) julkaiseman tiedotteen mukaan Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja Lapsiasiainvaltuutetun toimisto ovat järjestäneet vuosina 2017–2019 sekä 2022 valtakunnallisen lasten itsenäisyyspäivän juhlan Säätytalossa. (Valtioneuvosto 2022.) Oman kokemukseni pohjalta voin todeta, että kouluissa itsenäisyyspäivää vietetään edelleen esityksin, vaikka nykyään on myös erimallisia ratkaisuja itsenäisyyden juhlistamiselle.

3.2 Joulu

Joulua juhlietaan kouluissa monin eri tavoin; koulun joulukirkossa, joulujuhlissa sekä Lucian päivän juhlassa. Kosonen ja Pajamo (2009) kertovat, että Jyväskylän yliopistolla on ollut merkittävä rooli koulujen juhlaperinteen luoja. ”Hoosianna”-hymni osana koulujen adventtikirkkoa sai alkunsa, kun Jyväskylästä valmistuneet opettajat veivät sen seminaarista ympäri Suomen kouluja. (Kosonen & Pajamo 2009, 9, 39.) Perinteen alkuvuosina koululaisista koottu kuoro esitti adventtikirkossa hymnin, mutta myöhemmin siitä on tullut koko kirkkokansan laulama virsi (Karjalainen ym. 1989, 222). Monien koulujen nykyiseen joulujuhlaperinteeseen kuuluu joulukirkko. Opetushallituksen (2022b) linjauksen mukaan opetuksen järjestäjät tekevät päätöksen siitä, onko opetuksen yhteydessä uskonnollisia tilaisuuksia ja toimituksia. Niiden aikana tulee järjestää myös vaihtoehtoista, mielekästä toimintaa niille, jotka eivät osallistu uskonnolliseen tilaisuuteen. Koulun joulukirkko saa sisältää uskonnollisia sisältöjä, kun taas joulujuhlan tulee olla kaikille oppilaille tarkoitettu. Joulujuhlan aikana ei järjestetä vaihtoehtoista ohjelmaa. (Opetushallitus 2022b, 6, 8.) Jouluevankeliumin lukeminen tai joulukuvaelman esittäminen on osa monien suomalaisten koulujen joulujuhlia. Opetusneuvos Pekka Iivonen kertoo Suomen Kristillisen opettajaliiton (SKOL 2019) haastattelussa, että joulujuhlissa saa olla mukana jouluevankeliumi. Siitä on tärkeää ilmoittaa vanhemmille hyvissä ajoin, sillä oppilaan ei ole pakko osallistua juhlaan uskonnollisen osion aikana. (SKOL 2019.)

Koulun joulujuhlilla on pitkät perinteet. Kososen ja Pajamon (2009) mukaan Jyväskylän opettajaseminaari toimi suunnannäyttäjänä koulujen kuusijuhlaperinteelle. Niin seminaarin kuusijuhlien ohjelma kuin koristukset siirtyivät opettajien mukana kouluihin ja koteihin. (Kosonen & Pajamo 2009, 29, 39.) Seminaari vaikutti niin koulujen kuusijuhlaperinteeseen kuin myös suomalaiseen joululauluperinteeseen. Monet tunnetut joululaulut on sävelletty koulun kuusijuhlaa varten kansakoulun opettajien tai Jyväskylän seminaarin musiikin lehtoreiden toimesta (Pajamo 2011, 13). Kosonen ja Pajamo (2009, 52) kertovat, että kansakoulun kuusijuhlaperinteeseen kuuluivat yhteisesti laulettu ”Enkeli taivaan” -virsi ja joululaulut. Yhteiset laulukokemukset ovat vaikuttaneet vielä vuosien jälkeen merkittävästi ihmisiin. Kansakoulun kuusijuhlia varten sävelletyt joululaulut ovat edelleen tunteisiin vetoavia

ja tärkeitä (Karjalainen ym. 1989, 253). Oman kokemukseni pohjalta voin todeta, että joululaulujen esittäminen ja laulaminen yhdessä muodostavat edelleen koulun joulujuhlien keskeisimmän sisällön.

Vaikka joululaulut ovat tärkeässä osassa koulun joulujuhlia, niissä on muutakin ohjelmaa. Joululaulujen lisäksi myös tonttuleikit ovat kuuluneet koulujen kuusijuhlaperinteeseen (Karjalainen ym. 1989, 253–254). Tärkeässä roolissa koulun kuusijuhlissa on myös joulupukki, joka toi oppilaille ja juhlassa oleville muille lapsille lahjoja (Kosonen & Pajamo 2009, 52). Myös nykyään joulujuhlissa on tonttuja, ja usein joku pääsee esittämään joulupukkia. Tonttuleikkien ja -tanssien lisäksi joulujuhlat sisältävät näytelmiä. Joulujuhla voi muodostaa myös yhden kokonaisen tarinan, joka koostuu näytelmäosuuksista, tanssista, leikistä, runonlausunnasta, soitosta sekä yhteislaulusta.

Viimeisimpänä jouluun liittyvistä juhlista esittelen Lucian päivän perinnettä ennen ja nyt. Perinteisesti koulun syyslukukauden päättäjäisiä vietettiin Lucian päivän aamuna kynttiläjuhlanäytelmä (Aalto 2011, 272). Vaikka koulujen syyslukukauden päätös on nykyään myöhemmin, edelleen Lucian päivän viettoon kuuluu kouluissa usein juhlatilaisuus. Koulun Lucia-perinteeseen kuuluu kulkue, joka koostuu Luciasta, Lucia-neidoista sekä tähtipojista (Aalto 2011, 276). Kulkueen lisäksi Lucia-juhlassa on laulu- ja soittoesityksiä sekä pieniä näytelmäosioita. Lucia-perinteeseen liittyy raaka historia silmänsä menettäneestä Lucia neidosta. Nykyinen Lucian päivän juhliminen keskittyy Lucian tuomaan valoon pimeän talven keskelle (Aalto 2011, 272). Oman kokemukseni perusteella voin todeta, että usein Lucian päivän juhlasta vastaavat ruotsinopettajat ja musiikinopettajat yhdessä koulun ruotsinopiskelijoiden kanssa.

Joulun juhliminen on yksi koulun isoimmista juhlista. Jouluun liittyy monenlaisia perinteitä, jotka ovat pyrkineet mukautumaan kuhunkin aikaan ja yhteiskuntaan. Mielestäni joulu kristillisenä juhlana on säilyttänyt asemansa pääasiassa koulun joulukirkoissa. Erityisesti monikulttuurisuus on voinut vaikuttaa merkittävästi koulujen joulujuhlaperinteisiin. Tästä kerron lisää luvussa 4.2. Nykyään jouluun sisältyy yhä enemmän myös maallisia elementtejä. Vaikka uskonnollinen ja maallinen perintö ovat erkaantuneet osaksi omia juhlatilaisuuksiaan, joulun tuoma valo ja yhdessä tekemisen ilo ovat edelleen keskeisessä roolissa koulujen joulua.

3.3 Äitienpäivä

Äitienpäivä on juhlaperinteenä harvinainen, koska sen vietto ei perustu maatalouden vuoden kiertoon tai kirkolliseen perinteeseen (Karjalainen ym. 1989, 140). Harvinainen se on myös siitä syystä, että henkilö, joka toi juhlaperinteen Suomeen, pystytään nimeämään. Aalto (2011) toteaa suomalaisen äitienpäiväperinteen kehittämisessä keskeisessä roolissa olleen Vilho Reiman, joka toi äitienpäiväkulttuurin Yhdysvalloista Suomeen vuonna 1910. Reima kirjoitti lehtiin tietoa äitienpäivän tavoista, jolloin tieto levisi laajasti. (Aalto 2011, 144.) Äitienpäivä tuli osaksi koulun juhlia melko pian tuon jälkeen. Kouluissa äitienpäivää juhlistettiin ensimmäisen kerran vuonna 1920 (Karjalainen ym. 1989, 143).

Äitienpäiväjuhlat olivat hyvin yhtenäisiä, sillä Kotikasvatusyhdistys julkaisi ohjelmavihon tilaisuuksien järjestämistä varten (Karjalainen ym. 1989, 143). Juhlien sisältö pysyi pitkään hyvin samanlaisena. Karjalainen ym. (1989) kertovat, että kansakoulun äitienpäiväjuhlaperinteeseen kuuluivat äitien kukittaminen, puheet, hengellisten laulujen laulaminen yhdessä sekä lasten esittämät leikit. Vielä 1920-luvulla äitienpäiväjuhlaan ei kuulunut näytelmiä tai tanssiesityksiä. (Karjalainen ym. 1989, 143, 144.) Väestöliiton (1941, 11–12, 15–18) julkaisemasta ohjelmistovihosta selviää, että vuonna 1941 ohjelmaan sisältyi perinteisten ohjelmanumeroiden lisäksi runonlausuntaa sekä näytelmiä.

Perinteiset koulujen äitienpäiväjuhlat ovat vähentyneet. Nykyään äitienpäivää vietetään pääasiassa kodeissa (Karjalainen ym. 1989, 147). Koulujen äitienpäiväperinteeseen kuuluu edelleen äitienpäiväkorttien askarteleminen. Perheiden moninaistuminen haastaa perinteisen äitienpäivän viettoa (Aalto 2011, 146). Äitienpäiväkortin voi tietysti tehdä isovanhemmalleen tai muulle lapselle tärkeälle aikuiselle. Aalto (2011) mainitsee, että tapoihin kuuluu muistaa myös isoäitejä äitienpäivänä. Äitienpäivän vietolla on pidemmät perinteet kuin isänpäivällä. Kuitenkin nykyään äitienpäivää ja isänpäivää vietetään kouluissa samalla tavalla. Koulussa askarrellaan lahja tai kortti isälle (Aalto 2011, 142–143, 243). Sekä isät, että äidit tulevat samalla tavalla huomioduksi koulussa. Olisiko perherakenteiden muuttuessa kuitenkin syytä pohtia, että äitienpäivä ja isänpäivä yhdistettäisiin yhdeksi vanhempien tai lapselle tärkeiden aikuisten päiväksi? Silloin huomioduksi tulisivat lapsen kaikki vanhemmat ja läheiset aikuiset.

3.4 Kevätjuhla

Koulujen kevätjuhlat päättävät kouluvuoden. Opettajaseminaarien kevätjuhlaperinteet ovat vaikuttaneet koulujen kevätjuhlien sisältöön. Kosonen ja Pajamo (2009, 13) kertovat, että koulujen kevätjuhlaperinteeseen kuuluneet Suvivirsi sekä maakuntalaulut ovat saaneet alkunsa opettajankoulutusseminaarien kevätjuhlista. Enää maakuntalauluilla ei näytä olevan niin merkittävää roolia koulussa ja kevätjuhlissa. Suomen (2019) tekemästä tutkimuksesta selviää, että luokanopettajaopiskelijat eivät enää juurikaan arvosta omaa maakuntalauluaan. Syynä vaikuttaa olevan suomalaisen kulttuurin moninaistuminen. (Suomi 2019, 135.) Maakuntalaulut ovat osa suomalaista musiikki- ja koulukulttuuria. Nykyään ne voivat näyttäytyä kouluissa muualla kuin kevätjuhlaohjelmistossa. Suvivirsi sen sijaan on edelleen osa monien koulujen kevätjuhlaa. Luvussa 4.1 käsittelen tarkemmin Suvivirttä ja muita virsiä koulun juhlissa.

Kevätjuhla on koululaisille tärkeä juhla (Aalto 2011, 382). Monelle kevätjuhlasta on jäänyt varmasti mieleen odottava ja jännittävä tunnelma. Odotuksen tunteen tuo lähestyvä kesäloma. Kevätjuhla merkitsee pian alkavaa lomaa ja vapautta (Kosonen & Pajamo 2009, 57). Loman jälkeen syksyllä aloitetaan uudella luokka-asteella, joten todistuksen saaminen ja kevätjuhla ovat saavutus (Aalto 2011, 382). Muistan, kuinka alakoululaisena odotin jännittyneenä luokkakavereideni kanssa, millaiset todistukset saamme. Lisäksi myös stipendien jako sai aikaan jännitystä oppilaiden keskuudessa. Stipendit ja todistukset ovat tärkeä osa lukuvuoden päätöstä.

Alakoulun viimeistä luokkaa käyville 6. luokkalaisille kevätjuhla on tärkeä merkkipaalu. Monesti alakoulun luokka hajaantuu yläkouluun siirtyessä. Osa saattaa mennä eri kouluun tai esimerkiksi painotetulle luokalle. 6. luokan oppilaat ovat koulun vanhimpia ja siirtyvät yläkouluun, joten heillä on erityinen rooli kevätjuhlissa. Joku kuudennen luokan oppilaista pitää puheen koulun kevätjuhlissa (Arvaja & Lairio 2007, 148–149). Myös opettajat voivat muistaa alakoulun päättäviä laululla tai puheella. Myös rehtori pitää puheen kevätjuhlissa saattaen oppilaat kesälomalle ja sen jälkeen uusille luokka-asteille.

Kevätjuhlissa nautitaan luonnon heräämisestä eloon ja juhlistetaan kouluvuoden saavutuksia. Useat kevätjuhlien koululaulut kertovat kevään väriloistosta (Kosonen & Pajamo 2009, 57). Myös kevätjuhlien ohjelmanumerot liittyvät usein luontoon. Kuten koulun muihin juhliin, myös kevätjuhliin kuuluvat oppilaiden esittämät näytelmät, tanssit, runot, laulut ja soittoesitykset

(Arvaja & Lairio 2007, 115–127). Esitysten, laulujen ja todistusten jakamisen jälkeen on aika lähteä pitkälle kesälomalle.

3.5 Uudemmat koulun juhlat

Tässä alaluvussa esittelen uudempia koulun juhlia; halloweenia ja vappua. Niiden ja aiemmissa alaluvuissa esittelemiä juhlien lisäksi koulussa on monia muita juhlia. Osa niistä voi olla koko koulun juhlia, kuten Kalevalan päivä, kun taas osaa vietetään vain omassa luokassa, kuten syntymäpäiviä. Vaikka erilaisten juhlien ja juhlaperinteiden ilmeneminen koulussa olisi mielenkiintoista, olen rajannut aiheeni tarkastelun näihin tiettyihin juhliin.

Aalto (2011) kertoo, että halloween on saanut alkunsa kelttien esikristillisestä vainajainjuhlasta. Myöhemmin kelttiläistä alkuperää olevaan juhlaan liitettiin kristillisiä elementtejä. (Aalto 2011, 227.) Siirtolaisuuden myötä halloween rantautui Yhdysvaltoihin ja on siellä kehittynyt nykyiseen muotoonsa (Karjalainen ym. 1989, 205). Halloween palasi takaisin Eurooppaan 1980-luvulla (Aalto 2011, 227). Kuitenkin vasta viime vuosina halloweenia on vietetty kouluissa. Koko koulun juhlana halloweenia vietetään nykyään useimmiten pukeutumalla naamiaisasuihin. Omaa luokkaa voidaan koristella ja juhlapäivään voi kuulua kummitusjuttujen kertomista, leikkimistä tai jännityselokuvan katsominen (Arvaja & Lairio 2007, 54–55).

Oman kokemukseni pohjalta voin todeta, että monissa kouluissa halloween on vakiinnuttanut asemansa koulun juhlakulttuurissa, mutta ei kaikissa. Joissakin kouluissa halloweenia voidaan vastustaa, sillä sitä vietetään samoihin aikoihin kuin kristinuskon pyhäinpäivää, mutta juhlien luonteet ovat hyvin erilaiset. Pyhäinpäivää eli vainajien muistopäivää vietetään lauantaina, joka sijoittuu 31.10.–6.11. väliselle ajalle (SKS 2020). Pyhäinpäivän viettoon liittyvät perinteet ovat hartaampia kuin halloween-perinteet. Luterilaiseen perinteeseen kuuluu pyhäinpäivänä muistaa menehtyneitä läheisiä, hiljentyä ja viedä hautausmaalle kynttilöitä ja kanervia (SKS 2020). Jotkut voivat kokea, että halloweenin railakas vietto ei ole kunnioittavaa, sillä lähellä oleva pyhäinpäivä on hyvin harras juhla. Toisaalta halloweeniin kuuluva hassuttelu ja ilo toimivat myös halloweenin kannattajien perusteena. Koulussa on syyslukukaudella vähemmän juhlia kuin kevätlukukaudella. Halloweenin karnevaalimainen tunnelma tuo pitkään ja pimeään syksyyn mahdollisuuden koko koulun yhteiseen juhlimiseen.

Vappu on alun perin opiskelijoiden ja työväen juhla, vaikka nykyään koko kansa juhlii sitä (Aalto 2011, 129). Myös kouluissa on ryhdytty juhlimaan vappua muun kansan tavoin. Kouluissa vappua juhlitaan vapun aattona tai aiemmin, koska vappupäivä on vapaapäivä. Airisto ja Lairio (2005) näkevät koulun vapunvieton hassuttelujuhlanä. Silloin voidaan pukeutua naamiaisasuihin, esittää vitsejä ja sketsejä tai oppilaat voivat kuvitella olevansa jotain aivan muuta, mitä he todellisuudessa ovat. (Airisto & Lairio 2005, 104–106.) Omilta alakouluvuosiltani muistan, että vappua juhlistettiin koko koulun naamiaisilla. Niin oppilaat kuin myös opettajat olivat pukeutuneet erilaisiin asuihin. Koko koulun yhteisissä juhlissa päästiin näkemään hauskipia asuja ja ruokalassa tarjoiltiin kouluruuan yhteydessä munkkeja. Vapun ajan juhlaperinteet näyttäytyvät kouluissa hyvin samanlaisina kuin vapun päivänä vapputoreilla ja kodeissa, joskin hieman maltillisemmin. Vappu ei kuitenkaan ole välttämättä kouluvuoden juhlien kohokohtana. Muistan, että omina kouluvuosinani on vain pariin kertaan juhlistettu vappua koko koulun voimin. Vappu lieneekin koulun juhlista sellainen, jota vietetään pääasiassa omissa luokissa, eikä koulun yhteisenä juhlana.

Koulun juhlaperinteeseen saapuneet uudemmat juhlat ovat alkaneet muokata ja kehittää koulun juhlakulttuuria ja juhlaperintöä. Uudempiin perinteisiin liittyy samanlaisia haasteita kuin muihin juhliin. Viime aikoina on käyty keskustelua esimerkiksi siitä, onko naamiaisissa paholaiseksi tai noidaksi pukeutuminen sovelias. Huomioidaanko uudemmissa juhlaperinteissä koululaisten mahdollisuudet osallistua juhlatoimintaan samalla tavalla kuin juhlissa, joiden perinteet ulottuvat kauemmas?

4 JUHLAKULTTUURIN MUUTOS JA YHTEISKUNTA

4.1 Uskonnollisten merkitysten muuttuminen

Koulun vuosittaiset juhlat tuovat esille suomalaista katsomus- ja uskontoperintöä (Kallioniemi 2015, 209–210). Uskonnolliset merkitykset ovat kuitenkin muuttuneet vuosikymmenten aikana. Taustalla on useita tekijöitä: uskonnonvapauslaki, kirkkoon kuuluvien lukumääräinen vähentyminen, maahanmuutto ja erilaiset opetussuunnitelmat. Tässä luvussa kerron, millaiset lähtökohdat koulun juhlien uskonnollisuudella on ollut ja on nykyään. Avaan sitä, millä tavalla uskonnollisuus käytännössä näkyy koulussa, ja pohdin, miten se saattaa ilmetä tulevaisuuden koulussa.

Koulun juhlien uskonnollisuuden ytimessä on uskonnonvapaus. Uskonnonvapaus koostuu kolmesta osasta: vapaudesta uskoa, olla uskomatta ja valtion suhtautumisesta tasapuolisesti eri vakaumuksiin (uskonnonvapaus.fi 2022). Koulussa positiivinen ja negatiivinen uskonnonvapaus näkyvät perusopetuslain mukaisesti vaihtoehtoina opiskella elämäkatsomustietoa tai saada oman katsomuksen mukaista uskonnonopetusta (POPS 2014, 136). Sen lisäksi oppilaalla on oikeus osallistua katsomuksettomaan vaihtoehto-ohjelmaan katsomuksellisen juhlatilaisuuden sijasta. Uskonnonvapaus ilmenee myös opetussuunnitelmien arvokäsityksissä. Peruskoulun opetuksen tulee olla poliittisesti sitoutumatonta sekä uskonnollisesti tunnustuksetonta (POPS 2004, 14; POPS 2014, 16).

Koulun juhlien uskonnollisten merkitysten muutokseen voidaan nähdä olevan syynä Suomen uskonnollisen kentän muutos ja moninaistuminen. Suomen evankelisluterilaisen kirkon (2022) tilastoista voidaan huomata, että vuosien 2000 ja 2022 välillä kirkon jäsenmäärä on pienentynyt noin 800 000 henkilöllä. 2010-luvulla kirkosta on eronnut vuosittain 30 000–90 000 henkilöä enemmän kuin vuonna 2000. (kirkontilastot.fi 2022.) Suomen evankelisluterilaisen kirkon jäsenmäärän muutos lienee yksi syy siihen, miksi koulun juhlien uskonnollisuuden uudelleentarkastelu on nähty tarpeellisenä. Toisena merkittävänä tekijänä on maahanmuuttajataustaisen väestön kasvu. Luvussa 4.2 avaan tarkemmin monikulttuurisuuden vaikutuksia koulun juhlakulttuurille. Tämän luvun kannalta keskeistä on kiinnittää huomiota siihen, että useilla maahanmuuttajilla ja maahanmuuttajataustaisilla henkilöillä katsomuksellinen ja uskonnollinen tausta on jokin muu kuin Suomen valtaväestöllä.

Uskonnollisten perinteiden lisääntyminen haastaa suomalaisen yhteiskunnan pohtimaan, millainen merkitys erilaisilla uskonnoilla ja katsomuksilla on osana suomalaista yhteiskuntaa ja kasvatusta (Kallioniemi 2014, 195).

Kallioniemi (2014) toteaa, että luterilaiseen perinteeseen liittyviä osatekijöitä on vähennetty koulun toiminnassa. Esimerkiksi uskonnollisia tilaisuuksia järjestetään aiempaa vähemmän. Hiipakan (2018) pro gradu -tutkielmasta selviää, että uskonnollisia tilaisuuksia voidaan vähentää, koska vaihtoehtoisen tilaisuuden järjestäminen aiheuttaa opettajille ylimääräistä työtä. Jotkut opettajat voivat kokea haastavana motivoivan vaihtoehto-ohjelman järjestämisen oppilaille, jotka eivät osallistu uskonnolliseen tilaisuuteen. (Hiipakka 2018, 64.) Katsomuksettomalle tilaisuudelle tai ohjelmalle ei ole tiettyä kaavaa eikä niiden sisällöstä ole tehty käsikirjaa tai ohjepankkia. Sen sijaan katsomukselliset tilaisuudet etenevät useimmiten tietyn kaavan mukaan. Esimerkiksi koulujen joulukirkot ovat sanajumalanpalveluksia (evl.fi 2022). Opettajien kokemus työmäärän lisääntymisestä on siis aivan aiheellinen. Ehkä tulevaisuudessa myös katsomuksettomille tilaisuuksille on jokin vinkkipankki, joka auttaa opettajien työskentelyä.

Koulun juhlien järjestämiseen liittyy yhä enemmän uudistuspaineita johtuen kouluyhteisön kulttuuri- ja uskontotaustan moninaistumisesta. (Kallioniemi 2014, 195–196.) Vaikuttaa siis siltä, että koulut ovat lähempänä opetussuunnitelmissa määritettyä tavoitetta uskonnolliseen sitoutumattomuuteen kuin aiemmin. Opetuksen katsomuksellisen sitoutumattomuuden lisäksi koulun arvokasvatuksen tavoitteena on ohjata oppilasta tunnistamaan ja nimeämään erilaisia kohtaamiaan arvoja sekä ohjata rakentamaan omaa arvomaailmaansa kriittisesti (POPS 2014, 15). Se, toteutuuko tämä sitoutumattomuus ja oman arvomaailman rakentaminen kaikessa koulun toiminnassa, on monimutkainen kysymys. Usein koulun toiminta rakentuu sekulaarin luterilaisuuden ympärille, vaikka pyrkimys olisi rakentaa mahdollisimman neutraali koululaitos (Kallioniemi 2014, 197). Kaikista katsomuksellisista elementeistä luopuminen ei ole kuitenkaan tarpeellista tai hyödyllistä. Kallioniemi (2015) näkee tärkeänä, että oppilaat ymmärtävät juhlien katsomuksellisen näkökulman. Perinteiden karsimisen sijasta koulun juhlakulttuurin tulisi kehittyä suuntaan, jossa erilaiset traditiot muodostavat monikulttuurisen ja -katsomuksellisen juhlakalenterin. (Kallioniemi 2015, 214, 223.)

Vuosittain käydään keskustelua siitä, voiko koulun joulujuhlassa laulaa Enkeli taivaan -virren tai kevätjuhlassa Suvivirren. Yhteiskunnallisessa keskustelussa pohditaan, ovatko virret osa

kouluperinnettä, suomalaista kansanperinnettä vai uskonnon harjoittamista. Vuonna 2022 Opetushallitus julkaisi kouluille ohjeen yhteisiä tilaisuuksia varten. Opetushallituksen (2022b) julkaisemassa ohjeessa todetaan, että koulun juhlatilaisuus saa sisältää joitain uskontoon viittaavia tekijöitä eikä tilaisuutta voida määritellä uskonnon harjoittamiseksi, jos se sisältää yksittäisen virren. Toisaalta haasteena on se, missä uskonnollisen tradition ja uskonnon harjoittamisen raja menee. Opetushallituksen (2022b) ohjeistus ei ota juhlien uskonnollisuuteen tarkemmin kantaa, vaan ohjeistaa opetuksen järjestäjiä ja kouluja päättämään juhlien uskonnollisesta sisällöstä.

Kirkkohallitus (2022) on laatinut koulun ja kirkon yhteistyön tueksi kumppanuuden korit -mallin, jonka perustana toimii Opetushallituksen vuonna 2022 laatima ohjeistus juhlien järjestämisestä. Malli selittää koulun ja kirkon erilaisia tapoja ja tilanteita toimia yhteistyössä. Kumppanuuden koreja on neljä; yleissivistävä opetus, perinteiset juhlat, uskonnolliset tilaisuudet sekä kasvun ja hyvinvoinnin tuki. Jokaisen korin kohdalla on selitetty, mitä se sisältää ja ohjeistettu, millainen rooli koululla ja seurakunnalla on kussakin tilanteessa tai tapahtumassa. (Kirkkohallitus 2022.)

Tutkielmani kannalta oleellisia koreja ovat perinteiset juhlat sekä uskonnolliset tilaisuudet, joten avaan niiden sisältöä tarkemmin. Kirkkohallituksen (2022) laatiman ohjeistuksen mukaan perinteisissä koulun juhlissa voi olla virsi, sillä uskontoon viittaavat traditiot nähdään osana suomalaista kulttuuria. Perinteisissä juhlissa on tärkeää yhteisöllisyys ja kunnioittava läsnäolo. (Kirkkohallitus 2022.) Koulu ja kirkko -nettisivustolla (2022) todetaan, että koulussa tulee juhlia myös muiden koulussa ilmenevien kulttuurien juhlia. Seurakunnan edustaja voi olla koulun juhlassa kutsuvieraana, mutta tilaisuus ei saa sisältää uskonnon harjoittamista (Kirkkohallitus 2022). Sen sijaan koulun järjestämissä uskonnollisissa tilaisuuksissa saa olla uskonnon harjoittamista eli esimerkiksi rukousta (koulujakirkko.ev1.fi 2022). Uskonnolliset tilaisuudet kuten pääsiäiskirkko tulee järjestää seurakunnan ja koulun yhteistyönä (Kirkkohallitus 2022). Koulu ja kirkko -nettisivulla (2022) todetaan, että olisi hyvä, että uskonnolliset tilaisuudet pystyttäisiin järjestämään ekumeenisena yhteistyönä sekä uskontodialogin kautta.

4.2 Monikulttuurisuuden ilmentyminen

Monikulttuurisuus on lisääntynyt viime vuosien ja vuosikymmenten aikana merkittävästi Suomessa. Monikulttuurisuuden lisääntyminen on yksi keskeisistä syistä, miksi koulujen juhlakulttuurin muutos on koettu tarpeellisenä. Tässä alaluvussa kartoitan Suomen monikulttuurisen tilanteen muutosta suhteessa opetussuunnitelmiin sekä tutkimukseen. Pohdin, millä tavalla monikulttuurisuus ilmenee koulussa ja juhlakulttuurissa sekä millainen rooli monikulttuurisuudella on juhlakulttuurin muutoksessa.

Opetussuunnitelmien sisältöön, painotuksiin ja sanavalintoihin vaikuttavat aika ja yhteiskunnan rakenne ja tilanne niiden laatimishetkellä. Siitä syystä näen tärkeänä tarkastella opetussuunnitelmien kanssa samanaikaisesti Suomen väestörakenteen muutosta eri aikoina. Aineistonani toimii tilastokeskuksen (2022a) julkaisema tietokanta ulkomaalaistaustaisista Suomessa eri vuosina. Tilastokeskuksen (2022b) julkaisussa ulkomaalaistaustaisiksi luokitellaan sellaiset henkilöt, joiden kumpikin vanhempi tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt muualla kuin Suomessa. Suomalaistaustaisia ovat ne henkilöt, joilla ainakin toinen vanhemmista on syntynyt Suomessa. (Tilastokeskus 2022b.) On tärkeää muistaa, että monikulttuurisuus ulottuu siis myös suomalaistaustaisiksi luokiteltuihin henkilöihin. Tilastojen ulkopuolelle jää monia oppilaita, jotka ovat monikulttuurisista taustoista tai puhuvat äidinkielenään jotain muuta kieltä kuin suomea tai ruotsia.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 1994 uudistetussa painoksessa (POPS 1994) selitetään syitä opetussuunnitelmauudistuksen tarpeelle. Yhtenä syynä esitellään kansainvälistyminen, joka vaikuttaa suomalaiseen kulttuuri- ja arvopohjaan. (POPS 1994, 8.) Tilastokeskuksen (2022a) julkaisuista selviää suomalaisen yhteiskunnan monikulttuuristuminen. Vuonna 1990 ulkomaalaistaustaisia on ollut 37 618. (Tilastokeskus 2022a). Ulkomaan kansalaisten sekä ulkomaalaistaustaisten määrä on kasvanut vuosien 1990–2000 välillä huomattavasti. Vuonna 2000 ulkomaalaistaustaisia on ollut 113 245 (Tilastokeskus 2022a). Muutoksen taustalla vaikuttaa Suomen päätös ottaa vastaan perheellisiä pakolaisryhmiä (Tilastokeskus 2022b). Vuoden 1994 opetussuunnitelmassa (POPS 1994) monikulttuurisuuteen ohjeistetaan suhtautumaan tasa-arvoisesti siten, että erilaisilla etnisillä vähemmistöillä on oikeus olla osana sekä omaa kulttuurillista yhteisöään että suomalaista yhteiskuntaa. Tasa-arvoa pyritään edistämään kehittämällä oppilaiden keskinäistä vuorovaikutusta osoittamalla kiinnostusta, suvaitsevaisuutta ja avoimuutta erilaisia kulttuureja, katsomuksia ja kieliä

kohtaan. (POPS 1994, 14.) Vuoden 1994 opetussuunnitelma ilmentää aikansa tasa-arvokäsitystä. Kulttuuriset vähemmistöt ja suomalainen kulttuuri muodostavat kaksi erillistä yhteisöä. Opetuksen tavoitteena on, että jokainen oppilas kasvaa aktiiviseksi toimijaksi ja kansalaisyhteiskunnan jäseneksi (POPS 1994, 14).

Pyrkimys tasa-arvoon ilmenee myös vuoden 2004 perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (POPS 2004). Opetuksen perustana toimii suomalainen kulttuuri. Sen lisäksi opetuksessa tulee huomioida kansalliset vähemmistöt. (POPS 2004, 14.) Vuosien 2000 ja 2010 välissä ei tapahdu yhtä merkittävää muutosta maahanmuuttajataustaisten määrässä kuin vuosina 1990–2000 (Tilastokeskus 2022a). Väestön rakenteeseen liittyvää muutosta keskeisempää on se, millä tavalla suomalainen kulttuuri määrittyy perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Opetussuunnitelma (POPS 2004) ohjeistaa, että eri kulttuureista tulleiden maahanmuuttajien myötä opetuksessa tulee huomioida suomalaisen kulttuurin monipuolistuminen. Maahanmuuttajataustaisten oppilaiden osalta opetuksen tavoitteena on tukea heidän kasvamistaan osaksi suomalaista kieli- ja kulttuuriyhteisöä. (POPS 2004, 14, 36.) Muutoksena vuoteen 1994 voidaan huomata olevan käsitys siitä, että suomalaisen kulttuurin muodostavat yhdessä suomalaistaustaisten kulttuuri sekä muut kulttuurit, jotka ilmenevät Suomessa.

Kun tarkastellaan uusinta, vuoden 2014 perusopetuksen opetussuunnitelmaa, on keskeistä kiinnittää huomiota niin väestörakenteen muutokseen, monikulttuuriseen kasvatukseen liittyvään tutkimukseen kuin myös asenteelliseen muutokseen. Tilastokeskuksen (2022a) mukaan vuosien 2010 ja 2021 välissä ulkomaalaistaustaisten määrä on kasvanut noin 200 000:lla. Tilastokeskuksen (2022b) julkaisu osoittaa, että ulkomaalaistaustaisia koskevista tilastoista ulkopuolelle jäävät monet, joilla on monikulttuurinen tausta. Heidät luokitellaan tilastoissa suomalaistaustaisiksi tai Suomen kansalaisiksi. (Tilastokeskus 2022b.) Suomi muuttuu siis jatkuvasti yhä monikulttuurisemmaksi, vaikka se ei näy yhtä selkeästi tilastoista kuin aiemmin. Monikulttuurisuus on kuitenkin näyttäytynyt yhteiskunnassa ja tutkimuksissa yhä enemmän. Vuoden 2010 molemmin puolin on ilmestynyt useita tutkimuksia, jotka esittelevät monikulttuurisen kasvatuksen tavoitteita. Monikulttuurisen kasvatuksen tavoitteena on se, että jokaisella oppilaalla on yhtäläiset mahdollisuudet toimia ja oppia koulussa riippumatta hänen etnisyydestään sekä kieli- ja kulttuuritaustastaan tai uskonnostaan (Banks 2010, 25). Myös Westerlund (2009, 314) toteaa saman asian ja lisää monikulttuurisen kasvatuksen tavoittelevan sitä, että jokaista tulisi opettaa suhtautumaan erilaisiin näkemyksiin

arvostaen ja tasa-arvoisesti. Monikulttuurisen kasvatuksen lisäksi tutkimuksissa tulee esille opettajan rooli osana monikulttuuristuvaa koulua. Leppänen, Unkari-Virtanen ja Sintonen (2013) näkevät musiikkikasvattajan roolin kriittisenä kulttuurikasvattajana. Musiikkikasvattajan täytyy tukea oppilaiden kykyä omaksua erilaisia musiikkikulttuureita sekä ohjata heitä tarkastelemaan niitä kriittisesti. (Leppänen ym. 2013, 322.)

Vuoden 2010 paikkeilla tehdyt tutkimukset ovat mahdollisesti vaikuttaneet siihen, millä tavalla nykyinen opetussuunnitelma ilmentää tasa-arvokäsitystä sekä monikulttuurisuutta. Vuoden 2014 perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (POPS 2014) moninaisuus näyttäytyy rikkautena ja osana maailmankansalaiseksi kasvamista. Opetuksen tavoitteena on, että monikulttuurinen kasvatus ilmenee jatkuvasti. Erilaisiin näkökulmiin tutustutaan kunnioittavasti monikulttuurisissa, -kielisissä ja -uskonnollisissa ryhmissä. (POPS 2014, 16.) Samaan aikaan, kun suomalainen yhteiskunta on muuttunut yhä heterogeenisemmäksi, sen pyrkimykset yhdistyä kansakuntana osaksi globaalia maailmaa ovat edistyneet. Kiinnostus ja kunnioitus erilaisuutta kohtaan on noussut, mikä näyttäytyy paljon koulun juhlissa.

Koulut ovat reagoineet eri tavoin yhteiskunnan moninaistumiseen. Kallioniemen (2015, 213) mukaan osa kouluista on kehittänyt juhlaperinteitään, kun taas osa on pyrkinyt passiivisuuteen pitämällä perinteet vähäisenä osana koulun juhlia. Kallioniemen artikkelissa passiivinen suhtautuminen ilmenee pyrkimyksenä vähentää tai poistaa perinteikkyyttä. Sen sijaan Leppänen ym. (2013) näkevät passiivisuuden perinteiden pitämisenä ennallaan. Passiivinen suhtautuminen kulttuureihin aiheuttaa traditioiden hyväksymisen muuttumattomana, ilman kriittistä tarkastelua. Artikkelit esittelee muutoksen työkaluna aktiivisen suhtautumisen. Se mahdollistaa kokemuksellisen ja henkilökohtaisen tiedon ja taidon omaksumisen. Nämä edistävät tradition jatkuvuutta sekä oppilaiden mahdollisuuksia toimia traditioiden muokkaajina. (Leppänen ym. 2013, 326, 329.) Koulun juhlissa tämä aktiivinen suhtautuminen voi näyttäytyä siten, että oppilaat pääsevät vaikuttamaan juhlien sisältöön sekä osallistumaan koulun yhteisiin tilaisuuksiin. Yhteiskunnan muuttuessa yhä moninaisemmaksi on tärkeää luoda juhlia, joihin kaikki voivat osallistua sen sijaan, että eri kulttuuriperinteitä edustavat oppilaat ovat juhlissa vain vieraina tai sivustaseuraajia (Kallioniemi 2015, 219). Koulun juhlat voivat joko lisätä yhteisöllisyyttä tai vähentää sitä. Kallioniemi (2015, 216) pohtii, että yhteisöllisen roolinsa vuoksi koulun juhlien tulisi olla sellaisia, että ne sisältävät elementtejä eri kulttuureista. Tällä tavoin oppilaat voivat kokea juhlissa yhteisöllisyyttä sekä kohdata erilaisuutta kunnioittavasti (Kallioniemi 2014, 200; Kallioniemi 2015, 210).

Yhtä oikeaa vastausta sille, miten monikulttuurisuuden tulisi ilmentyä koulun juhlissa, ei ole, sillä monikulttuurisuus näyttäytyy eri alueilla eri tavoin. Tilanteen avaamiseksi olen tarkastellut, millä tavalla monikulttuurisuus näyttäytyy maakunnissa, joissa ulkomaalaistaustaisia on eniten. Vuonna 2021 ulkomaalaistaustaisia oli suhteellisesti eniten Ahvenanmaalla ja Uudellamaalla (Tilastokeskus 2022b). Vaikka monikulttuurisuutta on paljon molemmilla alueilla, se ei ilmene samalla tavalla. Ulkomaalaistaustaisten prosentuaalisesti suurin määrä väestöstä Ahvenanmaalla selittyy pitkälti sillä, että alue on ruotsinkielinen ja maantieteellisesti lähempänä Ruotsia kuin Suomen muut osat. Uudenmaan monikulttuurisuus ilmenee kokonaisuutena heterogeenisempänä kuin Ahvenanmaalla. Erilaisia kansallisuuksia, katsomuksia ja kulttuureita on enemmän kuin muualla Suomessa. Kallioniemi (2015) toteaa, että koulujen tulisi muodostaa sellainen juhlakalenteri, jossa on edustettuna ne kulttuurit, jotka ilmenevät kyseisessä koulussa. Kouluissa voitaisiin viettää esimerkiksi vuodenaikajuhlia, joissa yhdistetään useita koulussa edustettuja kulttuuriperinteitä. (Kallioniemi 2015, 219, 222.)

Koulun juhlien monikulttuurisuuteen liittyy yhteiskunnallinen näkökulma. Ne saavat inspiraationsa menneestä, heijastavat nykyisyyttä ja vaikuttavat samalla tulevaisuuteen. Juhlakulttuurin muutos monikulttuurisempaan suuntaan nähdään useissa tutkimuksissa välttämättömänä yhteiskunnan kehitykselle. Koulun juhlia olisi tärkeä pohtia ja kehittää jatkuvasti, jotta ne mukautuvat kunkin hetkiseen yhteiskunnalliseen tilanteeseen (Kallioniemi 2014, 200; Kallioniemi 2015, 216). Kallioniemen (2014, 202) mukaan juhlakulttuurin muuttuminen mahdollistaa sen, että oppilaat saavat syvällisiä kokemuksia erilaisista traditioista. Myös muu koulun monikulttuurinen toiminta on tärkeää oppilaiden yhteiskunnallisen osaamisen kannalta. Kallioniemi (2014, 197–198) pohtii, että koulujen tulisi edistää myönteistä ja arvostavaa suhtautumista eri kulttuureihin ja katsomuksiin, jotta yhteiskunnassa jokainen tulee ymmärretyksi. Koulun juhlissa jokaisen koulussa edustetun kulttuurin ilmeneminen on merkittävää. On tärkeää pohtia, kenen tehtävä on määritellä, millaisia juhlia suomalaisen kouluun liittyy ja millaiset arvot ovat hyväksyttäviä koulussa (Kallioniemi 2015, 209). Tällä hetkellä vapaus ja vastuu on opetussuunnitelman laatijoilla, kouluilla ja opettajilla. Yhteiskunnallisessa keskustelussa myös kansanedustajat, vanhemmat ja oppilaat ovat päässeet kertomaan omista näkökulmistaan. Kallioniemen (2015, 216) mukaan on tärkeää, että koulun juhlista käydään keskustelua yhteiskunnallisella tasolla.

Monikulttuurisuuteen liittyvät kysymykset ovat keskeisessä roolissa nykykoulussa ja sen juhlissa. Monikulttuurisuus mahdollistaa useita uusia kokemuksia ja elämyksiä koululaisille, opettajille ja yhteiskunnalle. Se myös haastaa koulua ja yhteiskuntaa mukautumaan nopeasti muuttuviin tilanteisiin. Jo tällä hetkellä koulun juhlissa kiinnitetään huomattavasti aiempaa enemmän huomiota monikulttuurisuuteen. Koulujen juhlakalentereissa huomioidaan useiden eri kulttuurien ja uskontojen juhlat. Monikulttuurisuus tulee seuraavina vuosina ja vuosikymmeninä lisääntymään entisestään. On mielenkiintoista seurata, miltä koulu ja juhlakulttuuri näyttävät vielä monikulttuurisemmassa Suomessa.

4.3 Kulttuuriperintö osana kasvatusta ja koulun juhlia

Kulttuuriperintö liittyy keskeisesti koulun juhliin, sillä juhlat muodostavat osan suomalaisesta kulttuuriperinnöstä. Käsittelen tässä aluvuossa sitä, millaiset opetukselliset tavoitteet ja lähtökohdat kulttuuriperintökasvatuksella on. Kartoitan, millä tavalla aineellinen ja aineeton kulttuuriperintö ilmenevät koulun juhlatilanteissa sekä millainen tulevaisuus koulun juhlien kulttuuriperintökasvatuksella on.

Samaan tapaan kuin monikulttuurisuuskasvatuksessa, myös kulttuuriperintökasvatuksessa tavoitteet rakentuvat eri tavoin eri opetussuunnitelmissa. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (1985) määrittelee oppimisen tavoitteeksi yhteiskunnan toiminnan jatkuvuuden. Sen perusteena pidetään kulttuuriperinnön jatkuvuutta. (POPS 1985, 11.) Kulttuuriperinnön jatkuvuus näyttäytyy melko staattisena ominaisuutena. Vuoden 1985 opetussuunnitelma korostaa perinteisiä suomalaisia arvoja osana kulttuuriperintöä. Koulun tavoitteena on kasvattaa oppilaat osaksi suomalaista kulttuuria ja toimimaan kansallisten arvojen mukaisesti (POPS 1985, 12). Myöhemmissä opetussuunnitelmissa käsitys kulttuuriperinnön jatkuvuudesta on erilainen. Se nähdään jatkuvasti muuttavana kokonaisuutena, joka koostuu sekä vanhoista että uusista perinteistä. Vuoden 1994 perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden uudistettu painos (POPS 1994) rinnastaa sivistyksen siihen, että oppilas omaksuu osan yhteisönsä kulttuuriperinnöstä. Samanaikaisesti mainitaan myös oppilaan arvomaailman kehittyminen osana yksilön henkistä toimintaa. Koulun yleissivistävällä tehtävällä on kaksi roolia; ylläpitää olemassa olevaa perintöä ja rakentaa uudenlaista yhteiskuntaa (POPS 1994, 11.) Vuoden 1994 jälkeen ilmestyneissä opetussuunnitelmissa käsitys kulttuuriperinnön muuttumiskyvystä pysyy samanlaisena. Eroavaisuutena voidaan huomata olevan

suhtautuminen moninaistuvaan kulttuuriperintöön. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (POPS 2004, 39) tavoitteena on, että oppilas tutustuu sekä omaan henkiseen että aineelliseen kulttuuriperintöönsä ja oppii arvostamaan sitä. Oma henkinen ja aineellinen kulttuuriperintö saattavat sisältää osia myös muiden kuin Suomen kulttuuriperinnöstä. Viimeisimmässä opetussuunnitelmassa edistystä on tapahtunut Suomessa esiintyvän kulttuuriperinnön rakentumisessa yhdeksi kokonaisuudeksi. Opetussuunnitelman (POPS 2014) mukaan koulun toiminta rakentuu monien eri kulttuurien piirteistä, jotka yhdessä muodostavat suomalaisen kulttuuriperinnön. Oman maan kulttuuriperinnön lisäksi myös muiden kulttuurien monimuotoisuutta tulee arvostaa. (POPS 2014, 16.)

Kulttuuriperintöön liittyvien tavoitteiden lisäksi myös kulttuuri-identiteettiä koskevat tavoitteet ilmenevät koulun juhlissa osana niiden ilmentämää kulttuuriperintöä. Tarkastelemistani perusopetuksen opetussuunnitelmista henkilökohtaisen kulttuuri-identiteetin muodostuminen mainitaan ensimmäisen kerran vuoden 1994 perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Vuoden 1994 opetussuunnitelmassa (POPS 1994, 13) kulttuuri-identiteetin nähdään rakentuvan osana laajaa yhteisöä ja yhteiskuntaa. Vuoden 2004 opetussuunnitelman (POPS 2004) mukaan opetuksen tavoitteena on tukea oppilaan kulttuuri-identiteetin muodostumista sekä tukea oppilaan kasvua osana suomalaista yhteiskuntaa ja globaalia maailmaa. Kulttuuri-identiteetin kehittyminen nähdään sosiaalisena prosessina. (POPS 2004, 14.) Viimeisin opetussuunnitelma (POPS 2014) ohjeistaa, että jokaisen oppilaan tulee pystyä rakentamaan koulussa omaa identiteettiään ja maailmankatsomustaan suhteessa toisiin ihmisiin ja muihin kulttuureihin. Perusopetuksen kulttuurisena tavoitteena on lisätä oppilaiden ymmärrystä monipuolisesti eri kulttuureista, ohjata arvostamaan kulttuuriperintöä sekä tukea oppilasta rakentamaan omaa kulttuuri-identiteettiä. (POPS 2014, 16.)

Kulttuuriperintökasvatuksen tavoitteena on auttaa oppilasta ymmärtämään omia juuriaan ja tukea oppilaan kulttuuri-identiteetin rakentumista (Kallioniemi 2015, 210). Koska kulttuuriperintö rakentuu sosiaalisissa prosesseissa, osana yhteisöä ja yhteiskuntaa, se vaikuttaa lasten ja nuorten kulttuurillisen identiteetin rakentumiseen. Kallioniemi (2014, 199) toteaa, että juhlat ovat tärkeässä osassa tässä prosessissa. Yhteiskunnan moninaistumisen myötä on tärkeää tarkastella uudelleen suomalaista kulttuuriperintöä koulun juhlissa. On tärkeää, että juhlat sisältävät suomalaisen juhlaperinteen lisäksi elementtejä eri uskonnoista ja kulttuureista, jotka ovat edustettuna koulussa (Kallioniemi 2014, 199). Koulujen kulttuuriperinteen uudistaminen

edistää maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten kulttuuri-identiteetin rakentumista (Kallioniemi 2015, 219).

Koulun juhlien kasvatuksellisenä tehtävänä on välittää sekä aineellista että henkistä kulttuuriperintöä sukupolvelta toiselle (Kallioniemi 2015, 208–209). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa on jo useiden vuosien ajan asetettu tavoitteeksi kulttuuriperinnön vaaliminen ja jatkuvuus. Kuten luvussa 2.1 totesin, kulttuuriperintö rakentuu osana sukupolvien ketjua. Tästä syystä kulttuuriperintö muuttuu hyvin hitaasti, sillä jokainen sukupolvi rakentaa vain tietyn osan suomalaisesta kulttuuriperinnöstä. Vaikka muutos onkin hidasta, on tärkeää, että sitä tapahtuu, sillä täysin pysähtynyt kulttuuriperintö ei ole hyväksi lasten kasvulle ja kehitykselle. Leppänen ym. (2013) selittävät, että traditioiden muuttaminen on olennaista sekä oppilaan identiteetin rakentumisen kannalta että perinteiden jatkuvuuden kannalta. Muuttumaton perinne muuttuu stereotyyppioiksi, jotka eivät välttämättä yhdisty ihmisten elämään. (Leppänen ym. 2013, 329.)

Haasteen kulttuuriperinnön pysyvyydelle ja muutokselle tuo yhteiskunnan nopea kehittyminen yhä heterogeenisemmäksi. Koulun juhliin ja niiden muutokseen kytkeytyy sekä kulttuurista että emotionaalista jännitettä (Kallioniemi 2015, 223). Joidenkin mielestä kulttuuriperinnön tulisi muuttua nopeammin, kun taas osa haluaisi pitää kiinni vanhoista perinteistä tai edetä hitaammin. Alueelliset erot moniuskonnollisuuden ja monikulttuurisuuden ilmenemisessä selittävät pitkälti kulttuuriperintöön liittyviä näkemyseroja. Esimerkiksi Etelä-Pohjanmaan kunnissa ei välttämättä nähdä tarvetta kulttuuriperinnön nopealle muutokselle. Etelä-Pohjanmaalla on suhteellisesti laskettuna pienin osuus ulkomaalaistaustaisia Suomessa (Tilastokeskus 2022b). Etelä-Pohjanmaan kunnissa voikin löytyä enemmän halua pitää kiinni vanhoista perinteistä, sillä ne ilmentävät kyseisiä yhteisöjä ja niiden kulttuureja hyvin. Pääkaupunkiseudulla tilanne on hyvin erilainen. Vuonna 2021 yli puolet ulkomaalaistaustaisista on asunut Uudellamaalla (Tilastokeskus 2022b). Uudenmaan kunnissa kulttuuriperinnön nopea muuttuminen on varmasti ollut tarpeellista koulun juhlien yhteisöllisyyden ja tasa-arvon kannalta. Kulttuuriperintöä tarkastellessa tulee huomioida, että se rakentuu osana suomalaista yhteiskuntaa. Se kuitenkin ilmenee eri tavoin alueellisesti ja koulukohtaisesti. Ehkä jokaisella koululla on mahdollisuus ottaa sellainen osa suomalaisesta kulttuuriperinnöstä osaksi koulun juhlia, että se tukee kulttuuriperinnön pysyvyyttä ja kehittymistä sekä tukee oppilaiden kulttuuri-identiteetin kehittymistä. Jokaisessa koulussa sen ei tarvitse ilmetä täsmälleen samanlaisena.

Koulun juhlissa ilmenevällä musiikilla on merkittävä vaikutus kulttuurisen identiteetin rakentumiselle. Leppänen ym. (2013) toteavat, että musiikki mahdollistaa identiteettien rakentumisen suhteessa omaan toimintaan ja muihin kulttuureihin. Oppilaiden oma aktiivisuus koulun juhlissa ja mahdollisuus olla osana muita musiikkikulttuureita, mahdollistaa niin oman kulttuurillisen identiteetin kehittymisen kuin myös avartaa käsitystä suomalaisen kulttuuriperinnön moninaisuudesta. Henkilökohtaiset kokemukset erilaisista perinteistä mahdollistavat traditioiden uudelleentarkastelun. (Leppänen ym. 2013, 329, 334). Ehkä uudenlainen juhlakalenteri ja musiikkikulttuurillinen moninaisuus mahdollistavat sen, että suomalainen kulttuuriperintö ilmenee ajantasaisena koulun juhlissa.

4.4 Opettajien osaamisen muutos

Koulun juhlien muutoksen vaikuttavana tekijänä on ollut opettajien osaamisen muutos. Tässä luvussa avaan, millä tavalla opettajien musiikillisen osaamisen muutos on vaikuttanut koulun juhliin. Päälähteenäni luvussa toimivat Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitoksen opetussuunnitelmat vuosilta 1986–1987, 2001–2003, 2005–2007 sekä nykyinen opetussuunnitelma 2020–2023. Valintaani vaikuttaa se, että nämä opetussuunnitelmat ovat suunniteltu ja otettu käytäntöön peruskoulun opetussuunnitelmien 1985, 1994, 2004 ja 2014 aikana. Nämä peruskoulun opetussuunnitelmat ovat vaikuttaneet opettajankoulutuksen opetussuunnitelmiin. Näen niiden olevan hyödyllisiä, jotta on mahdollista ymmärtää kattavasti opettajien osaamisen muutosta ja sen syitä.

Opettajien osaamisen muutoksen syyt näkyvät opettajankoulutuksen musiikin kurssitoteutuksissa. Vuosina 1986–1987 jokainen luokanopettajaopiskelija sai yksilöpianotunteja sekä -laulutunteja, jotka sijoituivat kahdelle ensimmäiselle opiskeluvuodelle (JYU OPS 1985, 135–136). Vuosien 1986–1987 sekä 2001–2003 välissä tapahtuu mahdollisesti merkittävin muutos yliopiston musiikin opetuksessa, kun opetus muuttuu yksilöopetuksesta pienryhmämalliseen toteutukseen. Vuosien 2001–2003 sekä 2005–2007 opetussuunnitelmista selviää, että musiikinopetus on järjestetty Jyväskylän yliopistossa ryhmäopetuksena (JYU OPS 2001, 158; JYU OPS 2005). Opetuksen tenttimisessä on kuitenkin eroja. Vuosina 2001–2003 musiikin opintokokonaisuuden soitto-osio on tentitty antamalla soittonäyte arvostelulautakunnalle (JYU OPS 2001, 158). Vuoden 2005–2007

opetussuunnitelmassa suoritus tehtiin vain tarvittaessa tenttimällä, ja suorituksessa huomioitiin aiemmat opinnot (JYU OPS 2005, 144). Voidaan huomata, että vaikka sisällölliset tavoitteet ovat pysyneet samoina, suoritustavat ovat muuttuneet vähemmän suorituskeskeiseen tyyliin. Paluuta aiempaan malliin on kuitenkin havaittavissa. Vuosien 2020–2023 opettajankoulutuslaitoksen opetussuunnitelman mukaan musiikin oppiainekokonaisuuden arviointiin vaikuttavat opintotehtävien lisäksi näyttösuoritus (JYU OPS 2020).

Luokanopettajien musiikkikasvatuksellisen koulutuksen muutos selittyy kouluyhteisöjen muutoksella. Vuonna 2005 Suomessa oli peruskouluja 3347, kun taas vuonna 2021 niitä oli enää 2085 (Tilastokeskus 2021a). Oppilasmäärältään hyvin pieniä peruskouluja on lakkautettu, ja peruskoulun ala- ja yläluokkia on yhdistetty yhtenäiskouluiksi (Tilastokeskus 2021b). Kun opetus on keskittynyt suurempiin kouluihin, voi olla, että on koettu, että jokaisella opettajalla ei tarvitse olla yhtä laajaa osaamista yksilösoitto- ja laulutaidoissa. Jos koulussa on musiikin aineenopettaja, hän on useimmiten päävastuussa juhlien järjestämisestä (Muukkonen 2010, 156). Musiikin aineenopettajilla on laajemmat valmiudet musiikin opettamiseen kuin luokanopettajilla, vaikka heiltäkin juhlat vaativat paljon työtä. Muukkonen (2010) väitöskirjatutkimuksesta selviää, että juhlat vaativat musiikinopettajalta paljon jopa vapaa-ajalla tehtyä työtä. Juhlan vastuunopettajan tehtävänä on ohjelman suunnittelu ja sen harjoittaminen, käytännön järjestelyistä huolehtiminen sekä juhlan jälkeen tavaroiden järjestely ja siivoaminen. (Muukkonen 2010, 176–177.) Saattaa olla, että ylimääräinen työ juhlien järjestämiseksi vaikuttaa siihen, että juhlat ovat musiikillisesti yksinkertaisempia tai pienimuotoisempia. Musiikkiesitysten valmistelu ja toteutus vaatii opettajalta paljon.

Mahdollisuus saada sekä luokanopettajan että musiikinopettajan kelpoisuus yliopistossa tukevat oppilaitosten juhlien musiikillisia mahdollisuuksia. Jyväskylän yliopiston (2022) sivuilta selviää, että yliopistossa pääaineenaan luokanopettajaksi opiskelevien on mahdollista hakea musiikkikasvatuksen aineopintoihin ja saada kelpoisuus työskennellä peruskoulussa sekä luokanopettajana että musiikin aineenopettajana. Pääaineenaan musiikkikasvatusta opiskeleville on varattu vuosittain 5 paikkaa perusopetuksessa opettavien aineiden ja aihekokonaisuuksien monialaisiin opintoihin, jotka antavat kelpoisuuden toimia musiikinopettajuuden lisäksi myös luokanopettajana. (Jyväskylän yliopisto 2022.) Näillä kaksoiskelpoisilla opettajilla on luultavimmin riittävät valmiudet toimia juhlien suunnittelijoina ja esitysten harjoittajina. Tilanteessa jää kuitenkin mietityttämään se, pystyykö jokainen

luokanopettaja suunnittelemaan ja toteuttamaan koulun juhlat oman musiikillisen osaamisensa perusteella.

Luokanopettajien musiikillinen koulutus yliopistossa ei ehkä olekaan riittävä musiikinopettajana ja juhlien suunnittelijana toimimiseen. Suomi (2019) toteaa artikkelissaan, että luokanopettajakoulutuksen pääsykokeissa ei enää testata hakijoiden musiikillista harrastuneisuutta, mikä aiheuttaa epätasa-arvoa koulutuksen lähtökohdille taito- ja taideaineissa. Opiskelijoiden oletetaan koulutukseen tullessaan hallitsevan perustiedot- ja taidot, joita koulussa on opittu musiikintunneilla. Ne, jotka eivät ole harrastaneet musiikkia, ovat voineet herkästi unohtaa koulun musiikintunneilla opittuja asioita, sillä niitä ei ole tarvinnut käyttää jatkuvasti. (Suomi 2019, 132, 134.) Luokanopettajakoulutuksessa ei ole tarpeeksi aikaa opettaa kaikkia tietoja ja taitoja, joita musiikinopetuksessa ja juhlien järjestelyssä tarvittaisiin. Suomen (2019, 136) tutkimuksesta selviää, että 60 % tulevista luokanopettajista kokee olevansa lähes tai täysin epäpäteviä opettamaan musiikkia alakoulussa. Moni opittava asia jää opiskelijoiden oman aktiivisuuden ja motivaation varaan. Muukkonen (2010) toteaa väitöskirjatutkimuksessaan, että musiikin aineenopettajilta löytyy halua kehittyä ja laajentaa omaa osaamistaan. Opettajat kehittävät omaa musiikillista osaamistaan laajemmaksi erilaisilla kursseilla. (Muukkonen 2010, 160.) Voidaanko luokanopettajilta vaatia samanlaista jatkokouluttautumista? Heidän täytyy kuitenkin opettaa musiikin lisäksi montaa muuta oppiainetta ja kehittää osaamistaan muissakin oppiaineissa. Mielestäni on kuitenkin huolestuttavaa pohtia, millainen tulevaisuus koulun musiikinopetuksella ja juhlien musiikillisella annilla on, jos opettajilla ei ole riittävää musiikillista osaamista.

Opettajien osaamisen muutokseen liittyy myös kulttuurisen osaamisen muutos tai pikemminkin sen puutos. Suomalaisen yhteiskunnan uskonnollinen ja kulttuurinen rakenne on muuttunut hyvin nopeasti, eikä siihen ole reagoitu koulutuksessa yhtä nopeasti (Kallioniemi 2014, 196). Suuri osa kouluissa toimivista kasvatusalan ammattilaisista ei ole saanut ajantasaista koulutusta uskonnollisen moninaisuuden kohtaamiseen koulu yhteisössä. Kallioniemien (2014, 196) mukaan yhteiskunnalla ei ole ollut riittäviä resursseja kasvatusalan työntekijöiden täydennyskoulutukselle, jotta jokaisella opettajalla olisi tarvittavat valmiudet nykyhetken katsomustietoiselle kasvatukselle.

5 POHDINTA

Alakoulun juhlilla ja juhlakulttuurilla on pitkät perinteet. Muutoksia alkuperäisistä juhlista on tapahtunut paljon. Edelleen juhlat edustavat samaa pyrkimystä yhteisöllisyyteen ja yhdessä tekemisen iloon kuin vuosikymmeniä sitten. Vaikka koulun juhliin liittyy monia haasteellisia tilanteita, edelleen niitä halutaan viettää. Koulun juhlakulttuuri rakentaa osan suomalaisesta yhteiskunnasta. Se on osa mennyttä, nykyisyyttä ja tulevaa.

Koulun juhlakulttuuri ja koulu ilmentävät aikansa yhteiskuntaa. Opettajien, tutkijoiden ja päättäjien tulee osata tarkastella menneisyyttä kriittisesti. Samaan aikaan tulee kuitenkin muistaa se yhteiskunta, missä tietyt päätökset on tehty. Suurempi osa kansalaisista kuului evankelisluterilaiseen kirkkoon ja maahanmuuttotilanne oli erilainen. Menneisyydestä voimme löytää myös hetkiä, jolloin yhteiskunnan muutokseen on havahduttu. Juhlakulttuurin historiasta löytyy ristiriitatilanteita, joissa on tasapainoteltu traditioiden pysyvyyden ja muuttumisen välillä. Vuosien varrella suomalainen yhteiskunta ja ajatusmaailmat ovat muuttuneet. Tasapainon löytyminen vanhan ja uuden välillä voi aiheuttaa ikäviä tilanteita. Toivon ja uskon, että nämä ristiriitatilanteet kuitenkin lopulta tekevät hyvää koulun juhlakulttuurille. Ne saavat aikaan sen, että juhlakulttuuri muuttuu ja ilmentää uudistunutta yhteiskuntaa.

Koulun juhlakulttuuri rakentuu kussakin koulussa eri tavoin. Alueelliset erot uskonnollisuudessa ja monikulttuurisuudessa vaikuttavat siihen, millainen juhlakalenteri eri kouluissa on. Yhteiset pelisäännöt koulun juhlille ovat tärkeitä, jotta jokainen voi osallistua yhteisiin juhliin. On hyvin tärkeää, että jokaisella koululla on mahdollisuus järjestää sellaisia juhlia, jotka sopivat juuri sille koulu yhteisölle. Vain huomioimalla alueelliset ja koulukohtaiset erot on mahdollista rakentaa sellainen koulun juhlakulttuuri, joka tukee koulun yhteisöllisyyttä, tasa-arvopyrkimyksiä sekä tukee lasten kasvua ja kehitystä yhteiskunnan jäseniksi.

Koulun juhlakulttuurin tutkiminen on tärkeää myös tulevaisuudessa. Juhlien keskeisenä tavoitteena on luoda yhteisöllisyyttä koulussa. Lukemani kirjallisuuden pohjalta on mielestäni perusteltua pohtia, onko jokaisella oppilaalla yhtäläiset mahdollisuudet saada yhteisöllisiä ja mielekkäistä juhlakokemuksia koulussa. Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia, mitkä asiat ovat lapsille mieluisia ja tärkeitä koulun juhlissa. Oppilaat ovat juhlien pääroolissa, mutta hyvin

harvoin he pääsevät kertomaan, millaisia odotuksia ja toiveita heillä on liittyen koulun juhliin. Aion jatkaa koulun juhlakulttuurin tutkimista myös pro gradu -tutkielmassani.

Kandidaatintutkielmassani olen tutkinut koulun juhlakulttuuria ja sen muutosta. Tämän kirjallisuuden pohjalta on mielestäni perusteltua todeta, että toimivan juhlakulttuurin rakentaminen on haastavaa, muttei mahdotonta. Toimivassa juhlakulttuurissa huomioidaan lasten mahdollisuudet saada yhteisöllisiä kokemuksia osana kouluyhteisöä, tutustua itselle vieraisiin kulttuureihin ja suomalaiseen kulttuuriperintöön sekä rakentaa omaa kulttuuri-identiteettiä ja kasvaa avarakatseisiksi sekä kunnioittaviksi kansalaisiksi. Toimivan juhlakulttuurin luominen vaati sekä tieteellisesti tuotettua tietoa että avoimen ja keskusteleavan yhteyden päättäjien, opettajien, vanhempien ja muiden toimijoiden välille.

Vaikka menneisyyttä, nykyhetkeä ja tulevaisuutta tutkittaisiin kuinka tarkasti, kukaan ei voi tietää vielä, miltä koulun juhlakulttuuri näyttää viiden, kymmenen tai viidenkymmenen vuoden kuluttua. Eikä sitä tarvitse tietää vielä. Tärkeää on ymmärtää, mitä voimme tehdä koulun juhlakulttuurille juuri nyt. Tärkeää koulun juhlakulttuurin jatkon kannalta on se, että yhteiskunnallisessa keskustelussa kuulluksi tulevat kaikki juhlan kannalta tärkeät ihmiset. Juuri nyt kouluissa on tärkeää pohtia, mitkä ovat ne arvot, näkemykset ja kulttuurit, joita kukin koulu haluaa edustaa osana suomalaista yhteiskuntaa.

LÄHTEET

- Arvaja, S., & Lairio, S. (2005). *Kekristä kevätjuhlaan: 3-4, Opettajan juhlaKirja*. WSOY.
- Arvaja, S., & Lairio, S. (2007). *Kekristä kevätjuhlaan: 5-6, Opettajan juhlaKirja*. WSOY.
- Banks, J. A., & Banks, C. A. M. (2010). *Multicultural education: Issues and perspectives* (7th ed.). Wiley.
- Hiipakka, J. (2018). *Moniuskontoisuuden haasteet ja mahdollisuudet peruskoulun musiikinopetuksessa*.
- Juntunen, M., Nikkanen, H. M., Westerlund, H., & Väkevä, L. (2013). *Musiikkikasvattaja: Kohti reflektiivistä käytäntöä*. PS-Kustannus.
- Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan opinto-opas (JYU OPS) 1986–1987. Jyväskylä: Gummerus Oy.
https://www.jyu.fi/edupsy/fi/laitokset/okl/opiskelu/luokanopettajakoulutus/opinto-opas_1986-1987.pdf
- Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan opinto-opas (JYU OPS) 2001–2003. Jyväskylä: Gummerus Oy.
https://www.jyu.fi/edupsy/fi/laitokset/okl/opiskelu/luokanopettajakoulutus/opinto_opas_2001_2003.pdf
- Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan opinto-opas (JYU OPS) 2005–2007. Jyväskylä: Gummerus Oy.
https://www.jyu.fi/edupsy/fi/laitokset/okl/opiskelu/luokanopettajakoulutus/opinto_opas_2005_2007-2.pdf
- Jyväskylän yliopisto. 2022. Luokanopettaja ja musiikinopettaja (KM) – Musiikinopettaja ja luokanopettaja (FM). Haettu 7.2.2023 osoitteesta
<https://www.jyu.fi/fi/koulutus/opettajaksi/luokanopettaja-ja-musiikinopettaja-km-musiikinopettaja-ja-luokanopettaja-fm>
- Jyväskylän yliopiston luokanopettajan kandidaattiohjelma. (JYU OPS) 2020–2023. Haettu 6.2.2023 osoitteesta <https://opinto-opas.jyu.fi/2022/fi/tutkintoohjelma/luoka2020/>
- Kallioniemi, A. (2014). Uskontoperintöjen moninaisuus kasvatuksessa. Teoksessa Laine, M. (2014). *Kulttuuri-identiteetti & kasvatus: Kulttuuriperintökasvatus kotoutumisen tukena*. Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seura.
- Kallioniemi, A. (2015). Koulun juhlaKulttuuri moninaistuvassa yhteiskunnassa. Uskonto lapsuuden kulttuureissa. Teoksessa Metso, P., Ubani, M., Poulter, S., Kallioniemi, A., Kalliala, M., Simojoki, H., . . . Laine, M. (2015). *Uskonto lapsuuden kulttuureissa*. Lasten Keskus.
- Karjalainen, S., Korhonen, T., & Lehtonen, J. U. E. (1989). *Uusi ajantieto*. WSOY.

- Kirkkohallitus. (2022). Seurakunta varhaiskasvatuksen, koulun ja oppilaitoksen kumppanina. Haettu 27.3.2023 osoitteesta https://koulujakirkko.evl.fi/wp-content/uploads/2019/06/KH_4koria_2019_FIN_www.pdf
- Laine, M. (2014). *Kulttuuri-identiteetti & kasvatus: Kulttuuriperintökasvatus kotoutumisen tukena*. Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seura.
- Leppänen, T., Unkari-Virtanen, L. & Sintonen, S. (2013) Kriittinen kulttuurikasvattaja ja musiikkikasvatuksen traditiot. Teoksessa Juntunen, M., Nikkanen, H. M., Westerlund, H., & Väkevä, L. (2013). *Musiikkikasvattaja: Kohti reflektiivistä käytäntöä*. PS-Kustannus.
- Louhivuori, J., Paananen, P., Väkevä, L., Rautiainen, K., Myllykoski, M., Toivanen, P., . . . Laakso, I. (2009). *Musiikkikasvatus: Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen*. Suomen musiikkikasvatusseura - FiSME r.y.
- Mitä uskonnonvapaus on? (2022). Haettu 5.2.2023 osoitteesta <https://uskonnonvapaus.fi/artikkelit/mita.html>
- Muukkonen, M. (2010). *Monipuolisuuden eetos: Musiikin aineenopettajat artikuloimassa työnsä käytäntöjä*. M. Muukkonen.
- Opetushallitus. (2022a). Mitä on kulttuuriperintö?. Haettu 14.1.2023 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/mita-kulttuuriperinto>
- Opetushallitus. (2022b). Ohje perusopetuksen uskonnon ja elämäntiedon sekä esiopetuksen katsomuskasvatuksen järjestämisestä sekä uskonnollisista tilaisuuksista esi- ja perusopetuksessa. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Ohje_perusopetuksen_uskonnon_ja_elamankatsomustiedon_opetuksen_seka_esiopetuksen_katsomuskasvatuksen_jarjestamisesta_seka_yhteisista_juhlista_ja_uskonnollisista_0901a0b580d00f51.pdf
- Pajamo, R. (2011). *Joululaulujen kertomaa*. Repale-kustannus.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (POPS) 1970b. Oppiaineiden opetussuunnitelmat. Helsinki: Opetusministeriö
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (POPS) 1985. Helsinki: Kouluhallitus.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (POPS) 1994. 4. korjattu painos. (2000). Helsinki: Opetushallitus.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (POPS) 2004. Helsinki: Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen-opetussuunnitelman-perusteet_2004.pdf
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (POPS) 2014. Helsinki: Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

- Suomalaisen kirjallisuuden seura (SKS). (2020). Juhlakalenteri. Haettu 7.3.2023 osoitteesta <https://juhlakalenteri.finlit.fi/node/271>
- Suomen evankelisluterilainen kirkko. (kirkontilastot.fi). (2022). Jäsentilasto 1999–2022. Haettu 11.3.2023 osoitteesta <https://www.kirkontilastot.fi/viz.php?id=238>
- Suomen evankelisluterilainen kirkko. (evl.fi). (2022). Kirkko on ihmisiä varten. Haettu 11.3.2023 osoitteesta <https://evl.fi/kirkossa>
- Suomen evankelisluterilainen kirkko. (koulujakirkko.evl.fi). (2022). Kumppanuuden korit. Haettu 27.3.2023 osoitteesta <https://koulujakirkko.evl.fi/kumppanuuden-korit/>
- Suomen Kristillinen opettajaliitto ry (SKOL). (2019). Saako juhlassa laulaa ”Enkeli taivaan”? Opetusneuvos Pekka Iivonen Opetushallituksesta vastaa. Haettu 11.3.2023 osoitteesta <https://www.skol.fi/mita-tehda-koulun-joulujuhla/>
- Suomen säädöskokoelman sopimussarja. Valtioneuvoston asetus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta tehdyn yleissopimuksen voimaansaattamisesta (2013) Haettu 14.1.2023 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2013/20130047#idp2321472>
- Suomi, H., Musiikin, t. j. k. t. 1., & Department of Music, A. a. C. S. (2019). *Pätevä musiikin opettamiseen?: Luokanopettajaksi valmistuvan musiikillinen kompetenssi perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden toteuttamisen näkökulmasta*. Sibelius-akatemia. Haettu 7.2.2023 osoitteesta https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/78758/Suomi_FJME_2019-vol22nro1-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Tilastokeskus. (2021a). Koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset. Koululaitoksen oppilaitokset, 2005–2021. Haettu 7.2.2023 osoitteesta https://statfin.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_kjarj/statfin_kjarj_pxt_125j.px/table/tableViewLayout1/
- Tilastokeskus. (2021b). Peruskoulujen määrä jatkoi laskuaan, eniten lakkautuksia Pohjois-Pohjanmaalla. Haettu 7.2.2023 osoitteesta https://stat.fi/til/kjarj/2020/kjarj_2020_2021-02-18_tie_001_fi.html
- Tilastokeskus. (2022a). Ulkomaalaistaustaiset. Haettu 8.2.2023 osoitteesta https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/Maahanmuuttajat_ ja_kotoutuminen/Maahanmuuttajat_ ja_kotoutuminen_Maahanmuuttajat_ ja_kotoutuminen/maakoto_pxt_11vu.px/table/tableViewLayout1/
- Tilastokeskus. (2022b). Maahanmuuttajat väestössä. Haettu 8.2.2023 osoitteesta <https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa.html>
- Unesco. (2009). Cultural heritage. Haettu 14.1.2023 osoitteesta <https://uis.unesco.org/en/glossary-term/cultural-heritage>

Valtioneuvosto. (2022). Valtakunnallinen lasten itsenäisyyspäivän juhla lähestyy. Haettu 7.2.2023 osoitteesta <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/valtakunnallinen-lasten-itsenaisyyspaivan-juhla-lahestyy>

Väestöliitto. (1941). *Toukokuun toinen sunnuntai: äitiensä ohjelmistoa*. Väestöliitto.

Vitikainen, A. (2014). *Monikulttuurisuus*. Haettu 13.1.2023 osoitteesta <https://filosofia.fi/fi/ensyklopedia/monikulttuurisuus>

Westerlund, H. (2009). Pluribus novum et veterum: Näkökulmia monikulttuuriseen musiikkikasvatukseen. Teoksessa *Musiikkikasvatus: näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen*.